

גמ' חולין (יב) - כח כחו בשחיטה ובנטילת ידים

רב דניאל שטיין

א. רמב"ם (פ"ב שחיטה ה"ט) - השוחט והוליד את הסכין ולא הביאה או הביאה ולא הולכה ושחט שחיטתו כשרה, הוליד והביא עד שחתך הראש והתיזו שחיטתו כשרה, הוליד ולא הביא או הביא ולא הוליד והתיז את הראש בהולכה בלבד או בהבאה בלבד, אם יש בסכין כמלא שני צווארים מצווארי הנשחט שחיטתו כשרה ואם לאו שחיטתו פסולה. [אור שמח (שם) - והא דפריך בגמ' חולין (יב): והא בעינן הולכה והובאה, פירוש, ולא דרסה, ואמר כגון שהלכה ובאה כדרכה, פירוש או באה, ולכן כתב רבינו לקמן הי"א ושחטה בהליכתה, וברור].

ב. גמ' ב"ק (כו): - אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה, ועמד ונפלה, לענין נזקין חייב.

ג. שו"ע (יו"ד סי' ג' סע' א') - שחיטת חולין אינה צריכה כוונה. אפילו מתעסק בעלמא לחתוך, או שזרק סכין לנועצה בכותל, ושחט כהלכתה כשרה וכו' אבל אם נפלה מעצמה, פסולה, דבעינן כח גברא. וכן אם היה הסכין מונח בחיקו או בידו, ונפלה מידו או מחיקו שלא בכוונה, כנפלה מעצמה דמי, ופסולה. [ביאור הגר"א (ס"ק ה) - ולא דמי וכו' בספ"ב דב"ק בנזקין היתה אבן מונחת כו' ונפלה בנזקין חייב דכאן בעינן כח גברא].

ד. גמ' ב"ק (ד): - מתקיף לה רב מרי, ואימא מבעה זה המים, כדכתיב קדוח אש המסים מים תבעה אש, מי כתיב מים נבעו, תבעה אש כתיב. [תוס' ד"ה ואימא - וא"ת והני מים ה"ד אי דמשקיל עליה בדקא דמיא ובכח ראשון כחו הוא ואי בכח שני גרמא בעלמא הוא כדאמרינן בסנהדרין (עז):, וי"ל דמיירי בכח שני וקמ"ל דבכח שני נמי חייב]. [זו' הרשב"א (שם) - ואי משום דכח שני אינו אלא גרמא הו"א דקים ליה לתנא דגרמא כזו חייבה תורה, ומ"מ כיון דאמינא דא"א דמבעה דמתני' זה המים שוב אין לנו לחייב בכח שני דגרמא הוא].

ה. גמ' סנהדרין (עז): - אמר רב פפא האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא גירי ידיה הוא, ומיחייב. הני מילי בכח ראשון, אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא. ואמר רב פפא זרק צרור למעלה, והלכה לצדדין והרגה חייב. אמר ליה מר בר רב אשי לרב פפא מאי טעמא משום דכחו הוא, אי כחו תיזיל לעיל. [פרש"י (שם) - בכח ראשון. כשפינה להם דרך לצד זה מיד נפלו עליו דהוי כחו. אבל בכח שני. שהניחו רחוק קצת ולא נפלו המים מיד בצאתו מגדרותיהן עליו אלא לאחר מכאן הלכו על המקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכחו].

ו. רבנו ירוחם (מישרים נתיב ל"א חלק ב') - ועוד מוכח שם אם כפתו לפני המים והוזק בכח ראשון חייב בכח שני פטור וכתבו התוספות כי לענין מיתה יש לחלק בין כח ראשון לשני אבל לניזקין אפילו בכח שני חייב.

ז. תוס' סנהדרין (עז): ד"ה סוף - ומיהו קשה ההיא דזרק צרור למעלה דבסמוך דמשמע דאי לא אזלא לצדדין אלא לתחת פטור אמאי ליחייב מידי דהוה אאבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דחייב משום אשו אי בהדי דאולי קא מזקי כדאיתא בפ"ק דב"ק (ד' ו). וכו' וצריך לומר דהיינו למ"ד אשו משום ממונו והא דתנן בפ"ב דחולין (דף לא). נפלה סכין מידו ושחט שחיטתו פסולה ודייק טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשירה כמאן כרבי נתן דלא בעי כוונה קשה נפלה נמי ליהוי כי הפילה למ"ד אשו משום חציו אם לא נחלק בשחיטה ולא מסתבר לחלק כיון דאפילו מיתה גמרינן מממון אלא נראה דאיתא ההיא סוגיא כמ"ד אשו משום ממונו.

ח. חידושי רבנו חיים הלוי (פי"א שכנים) - ונראה לומר דבאמת אף דאמרינן דאשו משום חציו, אבל זה הרי לא חידש לן רק דהוי כאילו הוא בעצמו עשה את המעשה, וכמו שירה חץ, אבל זה הרי לא מצינו כלל בחציו שיהיה חשוב נעשה המעשה מכחו, אלא דחשוב שהוא עשה המעשה בידיים, אבל לא שיהא נעשה מכחו. ולכן גבי חיובי ממון וכו' דבעינן רק שיעשה הוא את המעשה, אבל כחו לא בעינן כלל, ולהכי שפיר אמרינן דכיון דאשו משום חציו נמצא דהוא עשה את המעשה ומתחייב בזה, משא"כ בשחיטה, דבעינן כח גברא דוקא, א"כ מה לן בכך דהוי חציו, והוי כאילו עשה את המעשה, אבל עכ"פ הרי לא נעשתה מכחו, וגבי שחיטה הרי כחו בעינן, ולהכי שפיר כי נפלה סכין ושחטה שחיטתו פסולה, דאף דהוי חציו והוי כאילו עשה הוא את המעשה, אבל מ"מ הרי אין כאן כח גברא ופסולה.

ט. גמ' ב"ק (יט): - בעי רב אשי כח כחו, לסומכוס, ככחו דמי או לא, מי גמיר הלכה ומוקי לה בכח כחו, או דלמא לא גמיר הלכה כלל, תיקו. [רא"ש (פ"ב סי' ב') - בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי וכו' רב אלפס ז"ל לא הביא הך בעיא משום דלסומכוס מבעיא ליה ולית הלכתא כוותיה ולי נראה דיש נפקותא גדולה בבעיא זו דמתוך בעייתו משמע דפשיטא ליה כח כחו ככחו דמי לכ"ע ולרבנן משלם על כח כחו חצי נזק כמו על כחו ומבעיא ליה אי סומכוס גמר הלכתא דצורות לכה כחו לחצי נזק כמו לרבנן כחו או דלמא לא גמר הלכתא כלל ואף על כח כחו משלם נזק שלם].

י. גמ' מכות (ז-:ח.) - נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה וחכמים אומרים גולה. מן העץ המתבקע רבי אומר גולה, וחכמים אומרים אינו גולה וכו'. אמר רב פפא מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי, ואזול תמרי וקטול באנו למחלוקת דרבי ורבנן. פשיטא מהו דתימא ככח כחו דמי, קמ"ל. אלא כח כחו לרבי היכי משכחת לה, כגון דשדא פיסא ומחיה לגרמא, ואזיל גרמא ומחיה לכבאסא ואתר תמרי, ואזול תמרי וקטול. [חי' הרישב"א (שם) - משום דכולי עלמא כח כחו לאו ככחו דמי].

יא. גמ' שבת (עג:) - אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתיים, אחת משום תולש ואחת משום מפרק. [ר"ן על הרי"ף (שם) - ופרש"י שאף זה מפרק תמרים מן הדקל, ולא נהירא דאי הכי מאי איריא תמרים, בוצר וגודר ומוסק ואורה נמי ליחייב תרתי לפי שהם באילן כעין אשכול, וכשהאשכול נתלש מן האילן חייב משום תולש, וכשנחבט בקרקע ונפרקין התמרים מן האשכול חייב משום מפרק].

יב. שו"ע (סי' קנ"ט סע' ז') - צריך שיבואו המים מכה נותן, לפיכך צנור שדולה מים מן היאור ושופך בו ונמשכים ממנו המים להשקות השדה, אינו יכול ליתן ידיו לתוכו כדי שיקלחו המים עליהם, מפני שאינם באים מכה אדם, שכבר פסק כח השופך, ואם משים ידיו קרוב למקום השפיכה, אף על פי שאינו משים אותה תחת השפיכה ממש, עלתה לו נטילה, דכל זמן שהם קרובים למקום השפיכה עדיין מכחו הם באים.

יג. מרדכי ברכות (סי' ר') - ומה שהיו רוחצין מן הכיור ומושכין הברזא והמים מקלחין על ידיו היינו כח גברא דמיירי בקלוח ראשון שהיה גדול וכח ראשון הוא אי נמי חוזרין וסותמין הדד בברזא וחוזרין ומושכין כדי שיהא לעולם מכה גברא.

יד. רא"ש חולין (פ"ח סי' י"ד) - ומים שבחבית ויש בו ברזא יסיר הברזא ויהזירנו בכל שפיכה ושפיכה וקרי ביה שפיר כח גברא. כיון דע"י הסרת הברזא באין המים. ולא דמי לחבית שמוטה על צדה. אבל לא החזיר הברזא בין שפיכה לשפיכה דמי לחבית שמוטה על צדה. ואי מקרב לגבי דוולא דקאתי מכה גברא נוטלין ממנו. ואי בזע דוולא ככונס משקה כיון דמשקה מילף לייף מטבילין בה את הידים.